

Горан Петрович

Островът

Пристигането на кораба, защо децата са погласовити от възрастните

През деветото лято на нашето пребиваване на Острова, на разсъмване, като кораб, който горделиво предупреждава с кърмовия топ влизането си в пристанището, сърдит звук разпори мрежата на тишината. Наскачахме от постелите и изтичахме колкото се може по-бързо. По-късно разпънатите нишки бяха изчезнали, богатият улов от роса чезнеше в пясъка, а сънищата, сякаш останали без дъх, се мятаха в тревата. И този път се потвърди, че не сгрешихме, когато направихме нашата колиба точно до входа на Пещерата. Успяхме да спасим малкото останали сънища благодарение на близостта до нейната тиха вътрешност.

Предизвиканото от изстрела раздвижване доведе до допълнителна щета. Гледката от източния прозорец се изкриви, внезапно падналият мрак предизвика пърхане на птиците из целия Остров, а страховете изровиха опасни, стръмни ровове. По едно от тези сънни дерета се спуснахме към Лунната котловина, нехайки за натъртванията и драскотините. В края на краищата изскочихме на сребърния пясък, заливан от Океана, и тук, пред хоризонта, се спряхме. Недалеч от брега, в началото на далнината, там, където по-долните струи решат островната вода от водата на морската шир, се люлееше кораб, каравела със спуснати платна – вятърът тази сутрин някак не смогваше да си върши работата – флаговете на мачтите бяха смъкнати така, че не се различаваха. Все пак, доколкото можеше да се види, това не беше обикновено посещение. Приливите и по-рано ни бяха докарвали събития и предмети, и по-рано идвали гости с обикновени лодки, някои и плувайки. Никой не беше се приближавал обаче с толкова голям кораб може би заради околните скали, може би защото се намирахме встрани от морските пътища, въпреки че най-вероятно защото изобщо не бяхме отбелязани на навигационните карти.

Ясно се виждаше, че димът от топовния изстрел все още пълзи нагоре, а от дясната страна на кораба се спуска лодка с четири весла и с очевидното намерение да сложи край на нашето чакане.

– Добре, че спасихме малко сънища – казах на жена си, колкото да не мълчим.

– Спомняш ли си, когато голямата хала напълно разкъса мрежата на тишината. Ако не беше Пещерата, щяхме да останем без цяла зала

със сънища? – каза тя по същата причина.

Нашето момиченце, разбира се, не можеше да се преструва като възрастните и попита на глас онова, което ние от четвърт час се питахме наум:

– Кой идва при нас?

Пристигането на лодката, смутено казахме нашите имена

Вълните отнесоха лодката малко по на изток от нашето любопитство. Въпреки това можеше да се различи как изскачат пет човешки фигури и с тренирани движения я измъкват на пясъчния бряг. Посетителите се оглеждаха наоколо още известно време, като че ли отдавна не бяха виждали утро и се запътиха към нас. В знак на добра воля и ние се запътихме към тях. Горедолу по същото време подухна лек вятър и силуетите някак си се оформиха.

Новодошлите се предвождаха от едър мъж с колоритни дрехи, окичени с копчета, дантели и кръстосани ленти. На главата си носеше шапка с голяма периферия. От периферията до средата на лицето му падаше сянка, която после се губеше в брадата, чиито побелели власи стигаха почти до кръста. На кръста си имаше меч, но жена ми съвсем естествено, по женски забеляза:

– Няма съмнение, виждам как се развява, онова на ръкавите му е истинска португалска дантела!

Зад високия мъж вървяха двама души. Първият беше кривокрак, със скромен ръст и облекло, отличителното у него беше смешна двурога шапка, уморено килната към тила. Вторият беше доста пълен, би могло да се каже: в по-малка степен от обикновена пълнота, а в по-голяма – от наперената си стойка. Пред него силно биеше на очи бляскавото сияние на златната верижка на часовника, пъхнат в джоба на вталения му елек. На няколко крачки зад всички бавно вървяха последните двама гости. Онзи с тъмния костюм, с грижливо подстригана брада и очила, беше потънал в размисъл и това му пречеше да върви бързо. Петият пътник всъщност беше гостенка – светлокоса и неприлично облечена. Високите ѝ точета постоянно затъваха в пясъка и изглеждаше, че както се беше задъхала, щеше да остане без сили, докато стигне до нас.

Познавах добре Лунната котловина. Застанахме на разстояние точно от милион пясъчинки. Оставих по-нататъшното наблюдение на чужденците на жена си и на нашето момиченце. Аз се опитвах да разбера какво впечатление правим ние. По изразите на лицата им подозирах, че не особено добро. И тримата бяхме боси, облечени със скромни роби от обикновено платно. Наистина жена ми носеше огърлица от най-хубавите люспи на морския таралеж, наречен Усукания шум, а детето както

винаги имаше детска усмивка. Всичко това обаче не трогваше чужденците. Затова не се учудих особено, когато първият някак студено попита:

– Но къде се намираме? Как се казва този остров?

– Ние го наричаме просто нашия Остров – избърза да отговори детето. – Думата „нашия“ изговаряме с мъничък, а думата „Остров“ изговаряме с голям заглавен глас.

– Нашия Остров! Как така не съм го намерил на картите? – попита пак същият гост с непроменен, студен тон.

Представянето, как ни спаси един скакавец

Едва тогава забелязах руло хартия под лявата му мишница – вероятно карта на тази част на Океана. От свитъка капеше възтъмна вода, точно същата, каквато е на морската шир.

– Право да ви кажем, няма го на картите – отговори жена ми. – Когато последният кораб е минал отгук, на това място не е съществувала суша. Имало е само пуста скала, която мореплавателите не са искали, дори само като предупреждение, да удостоят с име. Островът е такъв, откакто ние го насипваме с пясък. Песъчинка по песъчинка, камък по камък и ето го: израсна в това, което е под вашите крака.

Пълният гостенин с наперената стойка и златната джобна верижка, реагира неочаквано бързо. Говореше алчно, от толкова припряност и думите му бяха неприятно потни:

– Пясъкът и камъкът са от Океана, нали? Чудесно! В такъв случай островът не е ваш! Точно обратното, тъй като Океанът и всичко в него принадлежи към нашите владения, значи островът е изграден от наше имущество и може да се смята за наша неприкосновена собственост!

Един от нас тримата понечи да каже нещо, но онзи, бегло присъстващият, четвъртият пътник внезапно пристигна от своите размисли. Любопитно свали очилата си и попита:

– Вие пък кои сте?

Смутено казахме имената си.

Изнесох пред колибата пънове. Гостите трябва да бяха доста уморени, след като решиха да се откажат и от своето надменно държание, и от своето леко презрение към нас. Жена ми ги почерпи с вода и плодове. Чак тогава, отблизо, забелязах, че почти всички са сериозно засегнати от годините. Освен това първият беше измъчен от скорбут. На втория, с двурогата шапка, нещо отвътре непрекъснато изкривяваше усмивката му в гримаса. Третият по принцип имаше нездрав вид. Четвъртият имаше торбички под очите от безсъние. Освен това сега се видя, че дрехите на всички бяха износени, целите в огромни кръпки, избелели или протрити, полепнали с изсъхнали водорасли, с пълни с прах и миризма на застояли ветрове гънки. Единствено гостенката беше с безупречна външност, ако се изключи странният ѝ навик да мига прекалено често и още по-често да кокори очи. И все пак всичко това не ми бе достатъчно да се сетя кои са всъщност, макар още откак слязоха на брега, да ми се

струваха познати. Колкото се може по-учтиво ги помолих да се представят.

Сякаш ги заплашваше голяма опасност, те отново си върнаха високомерното поведение.

– Фернандо Магелан – каза първият. – Португалски изследовател, Велик адмирал на Кралство Испания и личен мореплавател на Негово Величество Карл V. Несъмнено знаеш, че моят кораб „Виктория“ първи обиколи света, доказвайки неопровержимо, че земята е обикновена топка.

Сетих се за наблюденията на жена си. Наистина върху ръкавите на адмирала имаше истинска португалска дантела. Вярно, не съвсем чиста и не съвсем запазена. На някога гордата тъкан времето беше добавило печални празнини.

Вторият гостенин впрочем беше мълчалив. Без думи, като обиден, протегна дясната си ръка, която дотогава държеше постоянно свита и пъхната в полуразкопчания червен редингот. Приблужи съдържанието на отворената си шепка към моето невежество. На дланта му блестеше жълтица с неговия образ, същия образ с гримасата, а по ръба на парата пишеше: „BONAPARTE PREMIER CONSUL“.

Третият пътник стана, повдигна се на пръсти, въздъхна дълбоко, изглеждаше, че ще се пръсне от важността, която си придаваше. Отново твърде дълго не каза нищо. Вече се бях уплашил да не се задави от собствената си важност, когато той просто измърмори: – Ротшилд, banker и барон...

За разлика от тях обаче гостенката надмина всички.

Оказа се, че е настроена за монолог.

– Хубава работа! Това никога не ми се е случвало! Не мога да повярвам, че нашите домакини не ме познаха. Хайде, помислете! Руса коса, безупречна фигура, очите, бенката! Виждате ли бенката? Познават ме и в най-затънтеното кътче! Професорът твърди, че съм съществувала в сънищата на мъжете още преди да се родя. А къде ли е професорът?

Наистина къде се беше дянал четвъртият пътник?

Вероятно възползвайки се от нашата заплеснатост, просто се беше измъкнал от разговора.

– Професоре! Господин Зигмунд! Професоре! – викаше го блондинката някак нацупено.

– Ето ме, ето ме! – най-сетне се чу глас от Пещерата, след което на отвора се появи и замисленото лице на четвъртия пътник. – Трябва да призная, че съм смаян. Тук всичко е пълно със сънища! Цялата пещера е

претъпкана със сънища. Представете си: сън до съня. Различни, най-различни. Като вдлъбнатини, не по-големи от лястовичи гнезда. Като зали, достатъчни да пренощуват в тях цели батальони. Капят от свода или изникват от земята. Какъв богат улов! Изследвали ли сте пещерата? Каква е дълбочината ѝ? Колко нива има?

– Дали сме я изследвали? – сви рамене нашата дъщеря. – Та тя наистина се състои от нашите сънища. Подобни пещери има твърде много из целия Архипелаг.

– Архипелаг? – хлъцна сега адмирал Фернандо Магелан и веднага разгърна всичките си карти.

На картите тромаво се въргалияше Океанът. Никъде не беше очертана дори пращинка суша. Навсякъде се простираше необгледна шир, стотици разпенени вълни пълзяха по мократа повърхност. Дон Фернандо посегна към меча.

– Говорете! За какъв архипелаг става дума? Говорете или ще ви посека...

– Нима не сте чули: нашият Архипелаг... – опитах се да кръстосам поне нещо с изваденото оръжие.

Магелан обаче не беше доволен. Вдигнатото сечиво преполови моя отговор. Прегърнах детето и жена си, за да се предпазя, казах една молитва, когато ненадейно гостенката нададе писък. Причината беше почти никаква. В косата ѝ се беше заплела една буболечка, която наричаме скакавец. Адмиралът се смути, свали меча, неговата спътница продължаваше да вреши.

– Каква дивотия! Каква дивотия! – повтаряше непрекъснато.

– Госпожо, не се бойте, това е само... – отдъхнах си, дори малко се обидих.

Но тя се изпъчи и гневно просъска:

– Не съм никаква госпожа! Моля ви се, дори на слепеца сигурно му е ясно! Аз съм Мерилин Монро!

Първи разговор, леко нанаторнице

Едва поканата да им покажем Острова успокои малко гнева на нашите гости. Те, петимата, и ние, тримата, се запътихме към хълма на сушата. От самото начало по пътеката, която първо води леко нагоре, пришълците доста неучтиво ръсеха всякакви думи. Нямахме как, спрях се да им обясня.

– Моля ви се, господа, по-тихо. До хълма имаме пет разговора, бъдете любезни, не говорете на глас.

– Какво имате предвид? Какви пет разговора? Кажете колко версти има дотам? Колко крачки! С разговори не се мери разстоянието между две точки! – продължаваха да вдигат врява гостите; от толкова викове не можехме да се отдалечим достатъчно от колибата.

– Тук не важат вашите мерки – предпазливо каза жена ми. – Тук разстоянията се изразяват в разговори.

– Както вече ви казах, с разговори – добавих аз. – Примирете се с това, ако искате да видите върха на нашия Остров.

Гостите вдигаха врява още известно време, но когато разбраха, че така доникъде няма да стигнат, един по един се подчиниха на молбата.

– Можем ли да тръгваме? – исках да омилостивя пътника с гримасата.

– Мразя островите! – отговори ми той така, че веднага се отказах да задавам повече въпроси.

Това беше добро обстоятелство. Нагорницето не беше стръмно и ние бързо изминахме първата част от пътеката, кажи-речи завчас се изкачихме до втория разговор.

Втори разговор, по не толкова приятен път

Великият адмирал Фернандо Магелан се интересуваше как е възможно такъв остров и споменатият архипелаг да не бъдат начертани на неговите карти. Смяташе това за заговор, за държавна измяна.

– Измама, ето какво е вашата жалка суша! – завърши той и определено ни заплаши: – Законът е ясен, онзи, който не заяви в испанското Адмиралтейство или на Кралската корона за съществуването дори на най-обикновен нанос, ще бъде наказан за най-тежка измама, а това ще рече, че заслужава публично обесване. Ако бяхме долу на кораба, честен кръст, щях да удостоя своята мачта с вашия живот!

Някаква гореща и суха буца заседна на гърлото ми. Знаех, че пътниците не можеха да намерят върха на Острова сами, без наша помощ. Но дали нямаше да изпълнят заплахите си, след като ги заведем горе? Опитах се да изразя своето мнение, преди да е станало късно:

– Уважаеми дон Фернандо, когато преди повече от четиристотин лета обиколихте света, вашите кораби минаха точно оттук. Припомнете си, ако поне малко от малко си спомняте тези прозрачни островни води, че тук беше ивицата на тогавашната земна плоча. След вашето плаване светът се заобли, преобрази се в кълбо, а ръбът му потъна в Океана на историята. Вие презряхте тогавашната ивица, бързайки все напред. Вашите последователи също не обръщаха внимание на краищата на някогашния венец, устремили се стремглаво да разширят света.

– Не ме предизвиквайте, не ми се иска пак да цапам меча си във вашите брътвежи! – изрева гръмогласно Фернандо Магелан. – Как си позволявате да защитавате стария облик на света? Скучната глинена равнина? Праха, обточен с бездна? Твърде дълго плавам, но подобна дързост още не е направила моето платно! Какъв венец? Какви бабини диветини? Какъв океан на историята?

Сухата буца направо се заклеци в гърлото ми. Само присъствието на жена ми и детето ми даде сили да продължа.

– Точно такъв венец, какъвто ви описах. Венецът на разказа, който обрамчваше и пазеше света. Земята беше долина плодородна именно заради тази планина! Всичко, което възникваше на света, се спускаше от склоновете на този разказ! И всичко беше така, докато вие не оплетохте мрежи от меридиани и не повлякохте с тях целия разказ на дъното на историята. Вашите мъртви възли се наричат метри и мили! В по-ново

време се появиха някакви светлинни години, а нима сте слепи и не виждате, че всеки ден е по-мрачен от предишния. Колко време ни дели от пълния мрак? Има ли край разширяването на историята? Какво ще стане, когато постигнете всички предполагаеми знания? Какво ще стане, когато навсякъде се възцари необятната шир на Океана на историята, велики адмирале, когато не остане нито една педя суша, ни най-малка частичка за разказване?

– Ще видим, когато се изкачим на върха – заплаши пак дон Фернандо, но на мене ми олекна, кажи-речи, бяхме стигнали до третия разговор.

Трети разговор, гъста гора и едва забележима пътека

– Да речем, че е така – започна задъхано барон Ротшилд. – Впрочем ти самият признаваш, че океанът на историята е наш. Следователно собствеността на този остров е безспорна. Всяка суша, която може да бъде измерена, принадлежи на водата, която я обкръжава. Да не споменавам, че сте направили острова, като сте го насипвали с пясък и камъни, извадени от водата.

– Това е само отчасти така – пое защитата жена ми. – На вас потопеният венец на разказването не ви е бил нужен, за вас това са били изоставени скали. Ние се настанихме на ничия земя и на земя, принадлежаща на всички. На нашите умения се дължи цялата уредба. Моят мъж години наред се гмуркаше под водата, ето склерите му и сега са червени. Детето по някакво свое вътрешно чувство подреждаше извадения пясък, камъни, миди и корали. Създадохме пространство, на което да можем да стъпим, без да ни се мокрят краката. После повърхност, достатъчна да легнем и да отпочинем. След това бряг, за да тичаме. След всичко това: котловини и възвишения...

– Виждам какво сте създали, няма нужда да повтаряте – махна с ръка баронът и погледна към своя джобен часовник.

Златната верижка се точеше твърде дълго. Оказа се, че видимата й част е незначителна в сравнение с онази, която се крие в джобчето. Все пак с всяка измъкната брънка барон Ротшилд губеше от своята солидност. Ясно си личеше, че неговата надменност се дължеше на златото. Помислих си, че на другия, далечния край не е часовникът, а неговата душа, хваната от последната брънка. Може би грешах, защото bankerът сякаш се умори и започна да връща верижката. Когато се сдобих с предишния си облик, студено отсъди:

– Всичко това е наше! Намирате се сред Океана, а тази вода е наша собственост, в по-голямата си част и лично моя! По дяволите, това местенце определено притежава известна живописност, тук би могло да се построи скъп курортен комплекс!

– В никакъв случай! – в един глас се възпротивихме ние.

– Живеете на чужда собственост! Наистина в края на краищата, където и да се намирате, няма да бъдете на своя. Ще уредим да имате тук добре платена работа. Ще следите да не се разграбва острова, няма да

позволявате на посетителите да остават повече от две седмици... Впрочем всичко ще разберете по време на обучението – пъхтеше ли, пъхтеше баронът непрекъснато чак докато не навлязохме в четвъртия разговор.

Четвърти разговор, отвори в пещерата за съхранение на сънища

Четвъртата част от нанагорнището трябваше да изменим по-внимателно. Това беше онази част от хълма на острова, цялата в отвори, които се спускаха дълбоко в земята и се свързваха с главната Пещера.

– Означава ли това, че целият остров се издига върху една голяма пещера? – попита пътникът с очилата.

– Горедолу – отговорих. – Островът не е малък.

Деветте лета, през които бяхме тук, биха били недостатъчни, за да се измъкне от Океана всичко необходимо за издигането на такава суша. За да спестим време и материал, направихме във вътрешността една голяма пещера с безброй коридори, зали, солариуми...

– И там съхранявате сънищата, видях го с очите си, само при главния вход има хиляди и хиляди сънища – алчно каза господин Зигмунд.

– Точно така, сънищата са украсението и градивният материал на Пещерата.

– Целият остров лежи върху сънища, дали и с целия архипелаг не е така? – продължи да пита професорът. – Най-общо казано, подземни хранилища на сънища се намират почти навсякъде.

– Пещерно примитивно, но интересно. Ще занеса на кораба няколко сънища, за да ги изследвам – разкри най-после намеренията си господин Зигмунд.

– Не се сърдете, но това е невъзможно.

– Става въпрос за науката – изпъчи се професорът.

– За науката ли? А не ви ли се струва, че това е само изискано название за директна кражба от природата. Липсата дори на един сън би нарушило ехото на цялата Пещера. А когато собственият ви глас не се върне или се върне неистински, деформирано, всичко останало е напразно.

Съвсем недоволен, професор Зигмунд продължи да мърмори.

Пети разговор, до върха остава много малко

– Уморена съм, да прекратим разговора – нетърпеливо започна Мерилин Монро. – Как да кръстим острова? Джентълменски би било да го наречем на мое име.

– Но той вече си има име – каза нашето момиченце.

– Не е много звучно. Не разбирам от карти, от заплетените имуществени въпроси, от лов, от пещери със сънища, от тяхната минералогия или както там се нарича, но ако ме питате какво е шик, тутакси ще ви отговоря. За всичко останало се договаряйте, но смятам, че заслужавам да кръстя тази суша.

– Вашите подбуди са ясни. Все пак мисля, че това няма да ви подхожда на роклята и на бенката. Освен това тук гъмжи от насекоми, в тревата има и бодили, може внезапно да плисне дъжд, друг път жегата е ужасна, на целия Остров има само една пътека, а на всяка крачка по нея – най-малко двупосочен кръстопът. Впрочем съмнявам се дали си спомняте дори собственото си истинско име... Най-последно, ето ни на края на нашия път! – отдъхнах си аз.

На върха, където вятърът избърсва всичко ненужно

В първия момент всички млъкнаха. Нашите гости безмълвно, възхитено наблюдаваха хоризонта. От най-високата точка на Острова се откиваше панорама към по-голямата част от Архипелага. Досуц като древен, потопен планински венец в кристалната вода се низеха остров след остров, строго разделени от струите, разресани от тъмния цвят на морската шир.

– Всички острови са изградени по вече описания принцип – казах аз. – Един насипваше върховете, друг заравняваше бреговете, трети залеси с бял бор целините, четвърти отглеждаше маслини, а пети смяташе, че обикновената трева е напълно достатъчна. Всеки следователно постъпваше според желанията и възможностите си. От време на време си ходим на гости, разменяме си семена от растения, разговаряме за разположението на пещчинките, за отглеждането на по-слабите животински видове. Наскоро получихме като подарък жребче еднорог, а в замяна на това ние дадохме току-що излюпена пеперуда. Често заедно или поотделно посещаваме някои острови. Така поне веднъж годишно ходим до така наречената Кишова страна, там сега не живее никой, но няма подходящо място за размисъл. Погледнете нататък, това, което блести, е прочутото Шекспирово островче, то предлага невероятната възможност да се почувства едновременно и благостта, и остротата на живота. Спасение за изгубилия се е да бъде отнесен от вълните на Сервантесовия бряг – там всеки намира някаква цел. Автентичната свежест на Омировата страна е непрекъснато възпявана...

Увлечен, не забелязах веднага, че Фернандо Магелан чертае разположението на Архипелага на своите карти. До името на всяка суша добавяше точната ширина и дължина.

– Какво правите? – попитах смаяно.

– Онова, което съм длъжен – отговори той. – Отбелязвам местоположението на вашия и на околните острови, не искам в бъдеще някой кораб да заседне без причина. Как да постъпим с вас, ще решим покъсно. Барон Ротшилд има свое предложение, но то се отнася до мен, ще настоявам за потопяване. Във всеки случай забранявам по-нататъшното ви разширяване. Не виждате ли, че така, насипвайки своите островчета, един ден наистина ще станете земя? Сигурно сте наясно, че всички

необходими суши вече съществуват. Освободихме се от Атлантида, нямаме нужда от нови континенти.

– Нима? – реших да кажа всичко, което си мислех. – А къде щяхте да акостирате, ако го нямаше този Остров, ако го нямаше този разказ? Ако не беше ви посрещнал този бряг, все още щяхте да се скитате из Океана на историята! Не разбирате ли, дон Фернандо, че сте мъртъв още от 1522 година! Нима вие, господине с гримасата, живеете? Да оставим настрана малоумните, у които все още тлеят вашите идеи! И вашето съществуване, господин Ротшилд, не е съвсем наред. След работата на професора остана празнота, след толкова търсене на сънища, тяхното ниво спадна почти до нивото на действителността. Единствената територия на Мерилин Монро никога не е била нещо повече от мълга на твърде заслепени тълпи. Господа, ако не беше този Остров, вие все още щяхте да плувате. Господа, да не се бавим, продължете своя път! Това че в трюма вече плющи съдбата на удавниците, решете с вашите последователи. Вие сте техните бащи, те са вашите деца! Нека те ви намерят място, където да лекуват скорбута си, идеите си, неосъществени те си желания архипелазите да носят вашите имена...

– Сами казахте, че се намирате върху купчини от обрасли с трева истории! Моля ви, не ги чертайте на картите! Вземете си вода, плодове, свеж вятър! Отплавайте! – добави жена ми.

– Заминавайте – завърши нашето момиченце.

Океанът се търкаляше около блещукащите огньовете

Изпратихме кораба с колкото се може по-добри погледи. Опасно наклонен на едната страна, той бавно изчезваше от морската шир. После тримата се върнахме до нашето жилище и започнахме подготовка за приближаващата нощ. Здрачът се спускаше като було над нашия Остров. Тишината по това време на деня много прилича на утринната тишина и с нея довършвахме нашите мрежи за сутрешния улов на сънища и роса.

Работехме търпеливо и старателно. Това беше умение, от което зависеше животът на Архипелага. Малко по-далеч шумеше бездната на историята. Океанът тромаво се търкаляше около пръснатите острови, на които блещукаха самотни огньовете.

КРАЙ

© 1996 Горан Петровић
© 2005 Жела Георгиева, превод от сръбски

Горан Петровић
Острво, 1996

Сканиране, разпознаване и начална редакция: Вася Атанасова, 2009

Издание:

Горан Петровић, „Ближен“

Издаелство „Балкани“, София, 2005, ISBN 954-9446-15-8

Подбор и превод: Жела Георгиева

Горан Петровић, „Острво и околне приче“, 2002, „Ближњи“, 2003

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10400>]